

N:o 9.

Ank. till Riksd. kansli den 18 febr. 1908, kl. 2 e. m.

Utlåtande, i anledning af väckta motioner om skrifvelse till Konungen med begäran om utredning, huruvida vissa sjukdomar må utgöra äktenskapshinder och skäl till återgång af äktenskap m. m.

Till behandling i ett sammanhang har lagutskottet förehafat två inom Andra Kammaren af herr *E. O. V. Wavrinsky* i Stockholm afgifna och till utskottet hänvisade motioner, n:is 2 och 31, om skrifvelse till Konungen med begäran om utredning angående ändring i de afseenden här nedan närmare omförmälas af gällande äktenskapslagstiftning.

Uti motionen n:r 2 anför motionären följande:

»I motion n:o 269 år 1904 hemställde herr *P. P. Waldenström* i Andra Kammaren på grund af en uppsats i n:o 19 af tidskriften *Hälsövännen* år 1896 af öfverkirurgen vid Sabbatsbergs sjukhus d:r *Ivar Svensson*, för hvilken i motionen redogöres, 'att Riksdagen må i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta utreda, hvilka åtgärder, som må kunna vidtagas till att förhindra smittosam venerisk

Bih. till Riksd. Prot. 1908. 7 Saml. 9 Häft. (N:o 9)

sjukdoms spridande genom äktenskap af personer, som äro med sådan sjukdom behäftade, samt att Kungl. Maj:t må förelägga Riksdagen de förslag, som af sådan utredning kunna föränledas.'

Andra Kammarens andra tillfälliga utskott tillstyrkte i sitt utlåtande n:o 45 motionärens framställning och kammaren godkände enhälligt och utan debatt utskottets förslag. Första Kammarens tillfälliga utskott däremot afstyrkte kammaren att deltaga i medkammarens beslut, och denna kammare följde lika enhälligt och utan debatt sitt utskott. Men ärendet föredrogs också så sent som den 19 maj och kunde således ej påräkna någon större uppmärksamhet. Utskottet grundade sitt afstyrkande därpå, att ett bifall till motionen skulle föränleda ett inträngande på privatlivets mest ömtåliga områden och ett ingripande i de enskilda familjeförhållandena, som i flera afseenden kunde medföra skadliga följder. Utskottet hänvisade för öfrigt till den kommitté Kungl. Maj:t tillsatt rörande reglementeringen af prostitutionen.

Hvaråt syftade då motionären? Han säger själf härom, sedan han återgifvit några gripande bilder ur d:r Svenssons artikel: 'Men kunna så statsmakterna någonting uträtta gentemot detta onda? Som svar på denna fråga tillåter jag mig att hänvisa till de stadgar om hinder för äktenskaps ingående, som svensk lag innehåller i giftermålsbalken kap. 2. De flesta af dessa hinder äro af ringa betydelse i jämförelse med här omtalade sak. Smittosam venerisk sjukdom borde alltså upptagas i vår lag såsom bestämdt hinder för tillåtelse att ingå äktenskap. Så mycket mindre bör någon betänklighet däremot möta, som tillvaron af sådan sjukdom, om den efter äktenskapets ingående upptäcket, är enligt giftermålsbalken kap. 4 § 2 giltig anledning till äktenskaps återgång. Är det då icke mycket naturligare att göra hvad man kan för att förekomma ett sådant äktenskaps ingående än att medgifva dess upplösning, sedan den bedragna maken redan är smittad?'

Motionären finner dock, att det ej för närvarande kan vara att tänka på en sådan åtgärd, utan han ansluter sig till hvad d:r Svensson i en senare uppsats i samma tidskrift föreslår: 'Det ofvan anförda torde vara nog för att motivera behörigheten af fordran på, att blifvande makar skola hafva kännedom om hvarandras hälsotillstånd, innan deras förbund beseglas genom vigsel. Till detta ändamål böra båda förete betyg öfver kort tid före giftermålet undergången läkarebesiktning. Till yttermera visso samt till ledning och upplysning för den betyg afgifvande läkaren böra de äfven förete intyg öfver hvad en eller två trovärdiga nära bekanta till dem

känna i afseende på deras hälsa — — — — —

Ingen berättigad invändning synes alltså kunna göras mot här yrkade fordran på betyg af kompetent person öfver hälsotillståndet hos dem, som ämna gifta sig. Allmänheten är redan van vid, att läkarebetyg ofta afordras personer, som önska förändring på ett eller annat sätt i sitt förhållande till samhället eller till enskilda personer. Så t. ex. erfordras läkarebetyg för män, som vilja blifva poliskonstaplar, skogvaktare m. m., och kvinnor blifva ej antagna såsom seminarie-, barnmorske-, sjuksköterske-, gymnastiklärarinneelever, kunna ej heller få anställning vid telegrafverket, vid postsparbanken m. m. utan att hafva undergått läkarebesiktning. Det vore ett stort misstag att tro, att den nutida fordran på läkarebetyg minskat antalet af sökande till ofvannämnda eller andra befattningar af alla slag. Tvärtom är antalet af sökande till alla anställningar nu större än någonsin förr, och jag har aldrig försport, att fordran på läkarebetyg har afskräckt någon frisk person från sökande af en anställning. Vid de nu för tiden så vanliga lifförsäkringarna erfordras ju särdeles noggrann läkareundersökning af de sökande, såväl män som kvinnor.'

I sin broschyr 'Om äktenskaps ingående. Från hälsans synpunkt' yttrar professor S. E. Henschen i denna fråga bland annat följande: 'För att skydda äktenskapet icke blott mot veneriska sjukdomar utan ock mot alla öfriga sjukdomar fordras främst, att hvarje äktenskapskandidat undergår *läkareundersökning*, som alltså bör vara *obligatorisk* och ett villkor för vigsel. Den bör göras kort före giftermålet och är dess mer af nöden, som mången, som är behäftad med venerisk eller annan sjukdom, ingalunda vet, att han är för sin make eller maka farlig. Så är särskildt ofta förhållandet vid latent syfilis, vid kronisk gonorrhé. Mångtaliga olyckor i äktenskapet skulle utan tvifvel förekommas genom en dylik obligatorisk undersökning. Skulle nu vid undersökning venerisk smitta anträffas i sådan form, att densamma medför fara för äktenskapet, så måste ju läkaren kraftigt varna för giftermål, tills åkomman är läkt och fara för smitta är öfverstånden.'

Rörande d:r Svenssons fordran på intyg öfver hvad en eller två trovärdiga nära bekanta till kontrahenterna känna i afseende å deras hälsa, gör professor Henschen följande bemärkning: 'Denna sista fordran är emellertid lika onödig som olämplig, ity att den lätt föranleder till ett oberättigadt intrång på äktenskapskandidatens enskilda lif. Därigenom skulle ock framkallas allehanda förvecklingar och svårigheter, som snart

skulle göra hela lagbudet omöjligt att tillämpa. Hvad äktenskapets hygien fordrar är endast, att den, som gifter sig, ej är behäftad med sjukdom, farlig för den andra parten, och att parterna känna, hvilken risk ur hälsans synpunkt de löpa genom att binda sig vid hvarandra'. Och rörande arten af läkarens attest förklarar professor Henschen, att det, för att undvika de praktiska svårigheter, som möta läkaren vid afgifvandet af en detaljerad attest, bör vara nog med ett enkelt intyg, att äktenskapskandidaten undergått läkareundersökning utan angifvande af resultatet. 'Införandet af *obligatorisk, icke kvalificerad attest* om undergången *läkareundersökning*, såsom villkor för vigsel är', säger han, 'en enkel hygienisk åtgärd, som skulle medföra den stora fördelen, att parterna därigenom finge veta, om de vore behäftade med sådana sjukdomar, som göra äktenskapet mindre önskligt eller rent af omöjligt, för någon tid, såsom vid veneriska sjukdomar i smittosamt stadium, eller för alltid, såsom vid framskridna svåra sjukdomar. Samtidigt kunde den undersökte få ett godt råd af läkaren, huru han skulle förhålla sig, därest sjukdom påvisats.'

Ehuru det synes mig, att professor Henschen något öfverdrifver svårigheterna och vådorna både i afseende å fordran på intyg af trovärdiga bekanta rörande kontrahenternas hälsa och läkareattesten, anser jag det dock välbetänkt att stanna vid de fordringar han uppställt. Härigenom skulle uppnås, att ingen behöfde af okunnighet om sitt hälsotillstånd ut sättas för vådan att begå brott i fråga, och det vädjas i första hand till rättskänslan.

En annan fråga blir, om äktenskapsförbud vid tillvaro af vissa sjukdomar bör utfärdas. Så har skett i flera länder. Särskildt torde sådant kunna ifrågasättas med afseende å sinnessjukdomar. Men här inträder en plikt-kollision för läkaren. Ehuru han i vårt land ej är juridiskt bunden af något i *allmän lag* stadgad tysthetslöfte, är han dock i läkareinstruktionen ålagd sådan, och han känner en moralisk sådan förpliktelse. En del sjukdomar äro emellertid, särskildt i vissa stadier, af den art, att det bör ifrågasättas, om ej tysthetsplikten för läkaren bör vika. Läkaren har väl också en moralisk förpliktelse mot den, som blir oskyldigt lidande, därest hänsyn för den sjuke och hans anförvanter får vara allena bestämmande. En samvetsgrann pröfning torde frågan böra underkastas.

På grund af hvad jag här anfört och under åberopande af motive ringen till min motion om undervisning rörande de smittosamma och ärftliga sjukdomarnas natur och verkningar, får jag vördsamt hemställa, att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes

Kungl. Maj:t låta utreda, huruvida icke obligatoriskt intyg om kort tid före giftermålet undergången läkareundersökning borde stadgas såsom villkor för äktenskap, och i samband därmed pröfva om äktenskapsförbud under vissa sjukdomar eller stadier af sjukdomar må vara af nöden, samt förelägga Riksdagen de förslag, som af sådan utredning kunna föranledas.»

Motionen n:o 31 är af följande lydelse:

»I motion n:o 2 till detta års Riksdag har jag hemställt om skrifvelse till Kungl. Maj:t för utredning, huruvida icke obligatoriskt intyg om kort tid före giftermålet undergången läkareundersökning borde stadgas såsom villkor för äktenskap och pröfning, om äktenskapsförbud under vissa sjukdomar eller stadier af sjukdomar må vara af nöden. Härmed har jag afsett att i verksam grad förebygga, det smittosamma och ärftliga sjukdomar genom äktenskaps ingående skulle fortplantas. Men en del af dessa farliga sjukdomar är af en mycket förrädisk natur. De kunna plötsligt återuppträda efter att en tid hafva legat nere eller äro till sin natur periodiska samt gå i arf och kunna först vid en senare ålder komma till utbrott.

De förefinnas därför äfven inom familjer och skulle komma att göra det äfven, om sådana bestämmelser, jag föreslagit, skulle komma att ingå i en skyddslagstiftning af detta slag; så mycket mera som makarna ådraga sig dessa sjukdomar äfven *inom* äktenskapen.

Det enda riktiga vore väl då, att sådana äktenskap upplösas, om någon af makarna det yrkar, på det att sjukdomen ej vidare måtte fortplantas på deras afkomma.

I min förenämnda motion n:o 2 har jag anfört en del af herr Waldenströms motivering till sin motion n:o 269 i Andra Kammaren år 1904, däri han åberopar G. B. kap. 4 § 2 såsom grund för den uppgiften, att smittosam venerisk sjukdom, om den efter äktenskapets ingående upptäcket, är giltig anledning till äktenskapets återgång. Detta synes mig emellertid vara ett misstag. Det nämnda kapitlet handlar om skillnad i trolofningar, och § 2 stadgar, att sjukdomar af ifrågavarande slag kunna föranleda återgång af 'fästning'. Det 13 kap. handlar om skillnad i äktenskap och upptager i § 8 bland andra skäl till återgång i äktenskap: 'drages han eller hon med obotlig smittosam sjukdom, förtiger det, och svikligen förleder annan till giftermål med sig; varder det fulltygadt, gånge då äktenskapet åter'.

Men det är lätt att inse, hvilket erfarenheten väl också ådagalägger,

att för detta offentliga 'fulltygande' af eländet rygga de flesta tillbaka. För att ej med rättegångar tillfredsställa skandalhungern borde väl dessa angelägenheter afgöras under annan mera grannliga form. Genom den kungl. förordningen angående äktenskapsskillnader den 27 april 1810 är ett sådant förfarande också stadgadt för vissa fall, som angifvas, hvaribland dock icke de nu af mig omhandlade. I anförda fallen må ansökning om Kungl. Maj:ts nådiga tillåtelse till skillnaden ingifvas till Kungl. Maj:ts justitierevisions-expedition, men också behöriga bevis efter omständigheterna företes om undergångna sådana varningsgrader, som G. B., Ä. B. samt kyrkolagen anvisa. Och vill Kungl. Maj:t, sedan andra maken blifvit hörd, samt domkapitlet med vederbörande prästerskaps betyg och eget underdånigt uttalande inkommit, sitt beslut öfver ansökningarna, efter högsta domstolens hörande, i statsrådet fatta.

Längre i offentlighet borde väl icke mål af detta slag gå, synes det mig, och varningsföreskrifterna kunna väl, åtminstone vidkommande obotliga sjukdomsfall, ingen tillämpning få.

Till en af de åsyftade sjukdomarna har lagstiftningen intagit en särskildt markerad ståndpunkt, nämligen till Epilepsia Idiopathica.

Enligt kungl. brefvet af den 25 nov. 1757 utgör sjukdomen Epilepsia Idiopathica eller den genuina fallandesoten hinder för lysning och följaktligen för äktenskap. Anledningen till detta stadgande utgjorde den redan på 1700-talet allmänt kända erfarenheten, att fallandesoten är en i hög grad ärftlig sjukdom, som ofta öfvergår på barnen. Denna redan då insedda sanning har alltsedan af vetenskapen besannats. Ehuru det knappt torde vara af nöden att här framdraga bevis eller fakta, som ådagalägga sanningen häraf, får jag här framlägga några statistiska uppgifter i detta hänseende, som ådagalägga i hvilken grad denna sjukdom af nutida läkare anses ärftlig, och hvilken fara sålunda hotar familjen och samhället, därest barn födas i äktenskap, där den ena eller bägge makarna äro behäftade med genuin epilepsi.

I sitt klassiska arbete om Epilepsie (1890) har den franske läkaren Féré framlagt följande uppgifter rörande afkomman af 62 epileptiska män: från dem härstammade icke mindre än 147 manliga och kvinnliga individer, som ledo af svåra former af nerv- och sinnessjukdomar, såsom epilepsi, konvulsioner, förlamningar, migrän o. s. v. Antalet dödfödde utgjorde 22 och blott 32 friska barn föddes i dessa äktenskap. 11 äktenskap voro sterila. Enligt samme författare härstammade från 58 kvinnliga epilepticæ, som gift sig, 102 manliga och kvinnliga individer, hvilka voro likaså

behäftade med lika svåra nervsjukdomar. Antalet dödfödde utgjorde i dessa äktenskap 19, och blott 30 normala barn föddes, under det att 8 af dessa äktenskap voro sterila.

Enligt den kände forskaren på detta område Echeverria hade 136 epileptiska (62 män och 74 kvinnor) tillsammans 533 barn; af dessa voro blott 105 (19 %) friska, 27 afledo som barn, alla de öfriga eller 401 voro behäftade med svåra nervsjukdomar, som i ett stort antal fall vållade afkommans död såsom barn i följd af konvulsioner (195 fall) eller i moderlivet (22 fall); 78 blefvo epileptiska, 11 sinnesrubbade, 18 idiotiska, 39 förlamade, 45 hysteriska o. s. v.

Mer än hälften af barnen af epileptiska lida af epilepsi eller likartade konvulsioner.

Dessa siffror kunna med lätthet kompletteras med uppgifter från andra forskare på detta område.

Det anförda stadgandet i svensk lag, att epileptici ej få ingå äktenskap, är därför väl grundadt. Men att icke desto mindre sådana äktenskap hos oss ingås, är säkert och torde bero på bristande kunskap om sjukdomens faror, samt i synnerhet därpå, att många epileptici periodvis kunna vara fria från anfall, under det att anlaget till sjukdomen dock finnes kvar. Epilepsien kan ock under ogynnsamma omständigheter efter äktenskapets ingående ånyo utbryta till och med i mycket svår form.

Att *samhället* i så fall bör söka att skydda sig för aflelsen af barn behäftade med det svåra anlaget till epilepsi, sinnessjukdomar och dylikt synes mig i hög grad önskvärdt; och att detta endast kan ske därest makarne kunna utan svårighet skiljas, det torde vara själfklart.

Men än klarare framstår nödvändigheten af att skilsmässa makar emellan kan under sådana omständigheter ske utan svårighet, om man betänker, att epilepsien ofta, ja i regel inverkar på den sjukes hela sjäslif på så sätt, att ett lyckligt äktenskap blir omöjligt. Den sjuke blir ofta antingen förslöad i kroppsligt eller moraliskt hänseende eller vresig, omotiveradt häftig eller får anfall af raseri utan ringaste anledning. Under dessa anfall, som ofta följas af hallucinationer och omtöckning, begår den sjuke ofta de svåraste våldshandlingar, öfverfaller och mördar hustru och barn utan att däraf efteråt ens ha ett minne. Under långa tider till och med kan den sjuke därefter vara skenbart frisk, tills ett nytt utbrott plötsligt påkommer och kan föranleda liknande våldshandlingar. Exempel på och följderna af dylika beklagansvärda utbrott af den epileptiska sinnessjukdomen kunna lätt framdragas från vårt eget land.

Den fara, som vid denna sjukdom finnes för den friska maken eller maken och barnen, är så mycket större, som den epileptiske, som nämnts, under årtal kan vara skenbart frisk och hans raserianfall oförmodadt utbryter. Stundom antaga dessa anfall en mildare form och den sjuke utsätter, utan att han är omtöcknad, sin familj oupphörligen för lättare misshandel, enär han ej är sig själf mäktig. Att ett godt äktenskapligt samlif under sådana omständigheter ej kan fortgå och att den friska, särskildt om denna är den till kroppskrafterna svagare parten, nämligen hustrun, måste befinna sig i en ständig ångest för misshandel, i synnerhet som den epileptiska sjukdomen förslöar och förråar mannen, är lätt att inse.

Från såväl statens som familjens synpunkt är det följaktligen önskvärdt, ja nödvändigt, att tillfälle till skilsmässa gifves och att denna kan ske utan att den friska maken eller maken nödgas tillgripa de medel lagen f. n. påbjuder, såsom: stämning för misshandel, varning inför kyrkorådet och dylikt, hvilket en känslig och om sin familjs anseende och framtida utkomst mån man eller hustru ej gärna tillgriper utom i yttersta nödfall, ja i förtviflan.

Svensk lag erkänner emellertid ej epilepsi som giltig grund för skilsmässa och ej ens epileptisk sinnesrubbing, men väl om en af makarna 'fallit i verklig galenskap, som efter säkra bevis *oafbrutet* fortfarit i fulla tre år och enligt behörig läkares intygande någon förhoppning icke är om den vansinniges återställande till hälsan' (kungl. förordn. angående äktenskapsskillnader den 27 april 1810). Till denna form af sinnessjukdom hör ej den epileptiska formen, enär denna uppträder periodiskt med fria mellantider.

I afseende å barnens uppfostran är tydligt, att den, som är behäftad med epilepsi eller epileptisk sinnessjukdom, är olämplig att uppfostra barnen, och detta desto mera, som de epileptiska anfällen af kramp eller raseri lätt kunna genom skrämnel framkalla epilepsi hos därtill disponerade barn, och epilepsien ofta medför hos den sjuke ett förslöande af hans själs gåfvor och brist på moralisk ansvars känsla.

När lagen lagt i läkares hand att helt enkelt förhindra äktenskap med person, som lider af genuin fallandesot, bör väl också, när läkaren styrker, att gift person är behäftad med denna hemska sjukdom, den andra maken genom en enkel åtgärd kunna få sitt äktenskap upplöst. Det vore således i full analogi med bestämmelsen i kungl. brefvet den 25 nov. 1757, om i 13 kap. 8 § G. B. stadgades: 'lider en af makarna

af idiopatisk epilepsi eller har haft anfall af epileptisk sinnessjukdom, gånge äktenskapet åter, därest en af makarna det yrkar, och äge den af makarna, som är frisk, rätt att barnen när sig hafva; samt vare kap. 15 § 1 och § 2 giftermålsbalken gällande i afseende å den frånskilda makens eller makans och barnens rätt till del och underhåll af boet, så att domaren pröfve, hvad denna och barnen skola åtnjuta till föda och underhåll.'

Då jag emellertid saknar förutsättningar för att kunna framställa något förslag till lagformulering och då frågan i sin helhet kräver en sakkunnig utredning, får jag, på grund af hvad jag anfört, vördsamt hemställa, att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta utreda, hvilka smittosamma och ärftliga sjukdomar må utgöra skäl till återgång i äktenskap och huru skilsmässa därvid må kunna vinnas utan den offentliga och för familjelifvet sårande handläggning af dessa grannliga ärenden, som nu är föreskrifven, samt till Riksdagen inkomma med de förslag, som af sådan utredning kunna förledas.»

De synpunkter, som af motionären gjorts gällande i nu förevarande framställningar, äro ovedersägligen i mycket behjärtansvärda. En lagstiftning af den art motionären ifrågasatt skulle emellertid enligt utskottets uppfattning stöta på stora svårigheter och i flera fall synnerligen kännbart ingripa i den enskildes personliga förhållanden. De sociala hänsyn, som lagstiftaren måste taga, när det gäller att gifva rättsregler å ett område, där den enskilde i högre grad än eljest har anspråk på att hans rent personliga intressen icke åsidosättas, resa här så stora hinder, att de icke böra af lagstiftaren lämnas obeaktade, om icke ett statens ingripande af förhållandena nödvändiggöres eller detsamma uppbäres af en allmänt gängse åskådning. Enligt utskottets förmenande äro emellertid dessa betingelser icke för handen.

*Utskottets
yttrande.*

Af de omständigheter, hvilka enligt gällande svensk rätt utgöra laga hinder mot ingående af äktenskap, äro de viktigaste felande äktenskaps-ålder, förut ingånget och därefter ej upplöst äktenskap, för omyndig kvinna bristande samtycke af giftoman, fallandesot, äktenskapsbrott, bristande afvittring, vissa slag af skyldskap och svågerlag, icke tilländalupen sorgetid för änklings och änka, samt i allmänhet för det fall, att äktenskapet upplösts på annat sätt än genom döden, för kvinnan den tid,

under hvilken hon kan nedkomma med barn af sitt förra äktenskap. Vansinne är naturligtvis äfven äktenskapshinder, då den sjuke icke kan gifva något bindande samtycke till giftermålet.

Uti motionen n:o 2 ifrågasätter nu motionären, att såsom villkor för äktenskap och följaktligen vid bristande fullgörande såsom äktenskaps-hinder borde stadgas skyldighet för nupturienterna att kort tid före giftermålet underkasta sig läkarbesiktning. Såsom framgår af den motivering, som motionären lämnat sitt ifrågavarande förslag, afser detsamma i främsta rummet att förekomma, att personer, som äro behäftade med venerisk sjukdom, ingå äktenskap och därigenom utsätta den andre maken och de barn, som födas i äktenskapet, för de svåra följder dessa sjukdomar ofta draga med sig. Det finnes äfven anledning befara, att den obligatoriska läkarundersökningen före ingående af äktenskap gemenligen skulle anses påbudnen just med afseende å dessa sjukdomar. Den föreskrifna undersökningen skulle därigenom helt säkert i många fall blifva än mera motbudnande för de blifvande makarna och för mången kännas i hög grad kränkande. Särskildt i de trakter af landet, där dylika sjukdomar äro föga utbredda, skulle en lagstiftning af angifven innebörd möta ett bestämdt motstånd. Till följd af de veneriska sjukdomarnas natur är det dessutom mången gång omöjligt för läkaren — äfven om han är specialist å ifrågavarande område — att med säkerhet afgöra, huruvida sjukdomen befinner sig i ett sådant stadium, att han bör afråda från ingående af äktenskap, och torde detta äga tillämplighet äfven å andra smittosamma sjukdomar än de nyss nämnda. För ett effektivt bekämpande af smittosamma sjukdomar lärer ej heller den föreslagna åtgärden vara erforderlig. Om skyldighet stadgades för kontrahenterna att före vigseln låta underkasta sig besiktning af läkare, kunde det dessutom befaras, att den i vårt land redan nu mycket låga äktenskapsfrekvensen skulle än ytterligare nedgå. Hvad angår det i motionen anförda uttalandet, att fordran på läkarbesiktning för dem, som ämna ingå äktenskap, icke borde möta något motstånd, när allmänheten redan vore van vid att läkarbetyg ofta kräfdes för anställning inom vissa statens verk, för genomgående af vissa undervisningskurser m. m., vill utskottet framhålla, att, med hänsyn till den stora skillnad i betydelse ett ofördelaktigt resultat af läkarbesiktningen skulle medföra för den undersökte, en dylik jämförelse synes i hög grad missvisande.

Beträffande innehållet i det intyg, som skulle af läkaren afgifvas,

har motionären ifrågasatt, att detsamma i regel endast skulle bestyrka, att äktenskapskandidaten undergått undersökning utan att angifva resultatet af densamma. Såvidt utskottet kan finna, skulle ett dylikt intyg i stort sedt komma att sakna betydelse och den obligatoriska läkarundersökningen icke medföra det gagn, som man därmed afsett att vinna, då det skulle stå den undersökte fritt att vid läkarens föreställningar fästa det afseende han funne för godt. Den, som vet sig vara behäftad med en sjukdom, hvilken kan öfverföras på den blifvande maken eller de barn, som födas i äktenskapet, lär för öfrigt redan nu i regel låta behandla sig af läkare före trädandet i äktenskap. En förbättrad undervisning om de smittosamma sjukdomarnas natur och verkningar samt en därigenom åstadkommen vidgad kännedom om de faror, de kunna draga med sig såväl för den sjuke själf som för hans maka och ett kommande släkte, skola säkerligen i minst lika hög grad som de lagbud, motionären ifrågaställt, medföra en ökad ansvarskänsla och ett allt allmännare iakttagande på frivillighetens väg af de fordringar, som kunna och böra uppställas i nu förevarande afseende. Och enligt utskottets uppfattning är denna väg till målets uppnående att föredraga framför ett tvångsbud på ett så ömtåligt område som detta. I hvarje fall finnes det grundad anledning antaga, att en sådan lagstiftning, som motionären ifrågasatt, icke skulle komma att visa sig i afsedd grad effektiv. Med rätta har det nämligen uttalats den farhågan, att de personer, mot hvilka lagbudet egentligen vore riktadt, och beträffande hvilka motionären rent af ifrågasatt ett äktenskapsförbud, nog icke skulle låta afhålla sig från att öfverflytta sin sjukdom på andra blott med den skillnad, att det skedde utom i stället för inom äktenskapet, samt att de barn, som därigenom bragtes till världen, skulle komma att utsättas för mera vanvård och större lidanden, än om de vore födda af en legitim förbindelse.

Hvad vidare beträffar motionärens förslag i afseende å återgång af äktenskap, kan återgångstalan föras på grund af bristande samtycke hos nupturient vid vigselns begående eller på grund af sådana här ofvan angifna äktenskapshinder, hvilka äro af natur att förbjuda ingående af giftermål, oafsedt med hvem äktenskapet skall afslutas. Sålunda lär återgång af äktenskap kunna vinnas, om någon af kontrahenterna redan före vigseln varit behäftad med fallandesot. Den åsikten har äfven gjorts gällande att, förutom de i 13 kap. 8 § giftermålsbalken omförmälda anledningar till bristande samtycke af endera nupturienten, jämväl åtskilliga

af de genom en senare lagstiftning införda skäl till äktenskapsskillnad, till den del de förekomma före giftermålets ingående, kunna anses såsom giltig anledning till äktenskapets återgång. Hvad särskildt angår det i nyssnämnda lagrum förekommande och af motionären omnämnda uttrycket »obotlig smittosam sjukdom», synes detsamma, jämfördt med ordalydelsen i 4 kap. 2 § giftermålsbalken, kunna gifvas enahanda tolkning, som där angifves.

Mot den af motionären ifrågakomna ändring af hithörande bestämmelser vill utskottet framhålla såsom sin uppfattning, att det icke finnes tillräcklig anledning att alltid skilja mellan de fall, då den omständighet, hvilken åberopas såsom orsak till äktenskapets upplösning, funnits redan före giftermålets ingående och således anföres såsom skäl till återgång af äktenskapet, samt de fall, då nämnda omständighet tillkommit under pågående äktenskap och alltså göres gällande såsom skillnadsgrund. Utskottet känner sig ej heller öfvertygad, att åtgärder i af motionären föreslagen riktning äro erforderliga för att erhålla upplösning af ett äktenskap, där orsaker af angifven art låta dess upphörande synas önskvärd. Det kan nämligen icke med fog påstås, att gällande lag och rättspraxis lägga alltför stora hinder i vägen för den, som påkallar upplösning af sitt äktenskap, ens i det fall, att hans därom förda talan af den andre maken bestrides. Vid den allmänna revision af äktenskapslagstiftningen, hvilken inom kort torde komma att verkställas, lära för öfrigt de af motionären framställda önskemålen vinna det beaktande, de kunna förtjäna.

Hvad slutligen angår det af motionären ifrågasatta öfverflyttandet från domstolarna till Kungl. Maj:t af afgöranderätten i frågor rörande återgång af äktenskap, är detsamma enligt utskottets åsikt icke heller af beskaffenhet att böra af Riksdagen bifallas. Den Konungen tillkommande befogenhet att i vissa fall på administrativ väg meddela skillnad i äktenskap kan visserligen förklaras af den förutgående rättsutvecklingen, men då densamma på det närmaste berör ett af de allra viktigaste instituten på det privaträttsliga området och icke lämnar den garanti för en grundlig och allsidig pröfning, som måste anses ligga i domstolsförfarandet, bör det icke ifrågakomma att gifva denna rätt en större omfattning, än den redan har enligt nu gällande lagstiftning.

På grund af hvad sålunda anförts, hemställer utskottet:

1:o) att förenämnda motion, n:o 2, icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda,

2:o) att förenämnda motion, n:o 31, icke heller måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 17 februari 1908.

På lagutskottets vägnar:

ERNST TRYGGER.

Reservation

af herr *Lindhagen*, med hvilken herr *Pettersson* från Södertälje instämt:
»Visserligen har motionären framhållit talande principiella skäl för att undergången läkarebesiktning borde föreskrivas såsom villkor för äktenskaps ingående. På sätt utskottet yttrar, möta dock mot en sådan anordning många säkerligen öfverkomliga svårigheter af både allmänt mänsklig och praktisk natur. Den ifrågasatta läkareundersökningen blefve helt visst i det stora hela verkningslös.

Däremot synes man ej med utskottet hafva rätt att slå sig till ro med en förhoppning, att en växande upplysning skall på detta område inom öfverskådlig tid på frivillighetens väg medföra en ökad ansvars-känsla. Så länge lagstiftningen ej på något sätt stämplar såsom obehörigt att genom äktenskaps ingående öfverföra de svåraste sjukdomar på efterkommande, kan man icke heller begära att individerna skola behärska sina naturliga instinkter och bättre än statens lagar förstå att vårda sig om kommande släktens hälsa.

Ett påbud att vissa svårare ärftliga sjukdomar, som obestriddigen fullt utbildade förefinnas hos någondera kontrahenten, böra utgöra hinder för äktenskaps ingående, synes därför vara på sin plats. En sådan lag skulle

äfvén verka som en väckelse till eftertanke och såmedelst bidraga till det af utskottet förordade upplysningsarbetet. Gällande lagstiftning innehåller för öfrigt redan en sådan föreskrift beträffande fallandesot. Det finns ej någon anledning, hvarför ej äfvén andra svårare ärftliga sjukdomar skulle utgöra äktenskapshinder. Dylig lagstiftning lär finnas i flera länder. Denna del af motionärens förslag har utskottet dock ansett sig böra förbigå med tystnad, ehuru frågan inom utskottet varit föremål för särskild öfverläggning och votering.

En gifven konsekvens af det sålunda ifrågasatta äktenskapshindret är, att sjukdomens förefintlighet må under vissa förutsättningar kunna af make, som sådant påfordrar, utgöra giltig grund för äktenskapets upplösning. Någon ovillkorlig skillnad mellan de fall, att sjukdomen uppkommit före eller efter äktenskapets ingående, synes ej böra göras. Motionären har icke heller, såsom utskottet antagit, uppdragit en sådan gränsskillnad.

Motionärens framhållande slutligen af den pinsamma procedur, som enligt gällande lag ofta är förbunden med äktenskapsskillnad, har icke vunnit något som helst erkännande af utskottet. Kändt är emellertid, att hvad motionären framhållit är ett särdeles öfverklagadt missförhållande. Hvad däremot kan anmärkas mot motionärens förslag, är, att hvad han anfört gäller icke blott de speciella anledningar till skillnad, som beröras i motionen, utan äfvén andra fall af äktenskapsskillnad. Af detta skäl, och då denna fråga är en sak för sig, synes det vara lämpligast och tillräckligt, att saken på detta sätt beröres endast i motiven till Riksdagens framställning. Hur proceduren för äktenskapsskillnad bör närmare ordnas, kan naturligtvis icke i detta sammanhang närmare undersökas. Att, såsom utskottet likväl gjort, i detta afseende betona domstolsförändets företräde under alla förhållanden, synes mig vara att utan tillräcklig utredning gå en undersökning härom förhastadt i förväg.

På grund häraf hemställer jag:

1) att Riksdagen i anledning af motionen n:o 2 ville hos Kungl. Maj:t anhålla om öfvervägande, i hvad mån äfvén andra svårare sjukdomar än fallandesot, böra i veterliga fall utgöra äktenskapshinder, samt framläggande af det lagförslag, hvartill detta öfvervägande kan föranleda,

2) att Riksdagen i anledning af motionen n:o 31 ville hos Kungl. Maj:t anhålla om öfvervägande, i hvad

mån ofvansagda sjukdomar, ådragna före eller efter ett afslutadt äktenskap, må kunna utgöra giltig anledning för äktenskapets upplösning, samt framläggande för Riksdagen af det lagförslag, hvartill detta öfvervägande kan föranleda.»

Herr *Widén* har begärt få antecknadt, att han icke deltagit i detta ärendes behandling inom utskottet.
